

¿Accés a la Confessió i a la Comunió dels divorciats i tornats a casar?

Capítol 8è de l'Exhortació Apostòlica *Amoris Laetitia*

Importància de les circumstàncies atenuants i eximents.

Acadèmia de Jurisprudència i Legislació

Reunió de 10 d'abril de 2018

Acadèmic: Lluís Martínez Sistach

El Papa Francesc va convocar dues Assemblees del Sínode dels Bisbes dedicades a la temàtica de la família: una d'extraordinària, l'octubre de 2014, i l'altra d'ordinària, l'octubre de 2015. El Papa em va designar membre de les dues Assemblees Sinodals.

El tema era el matrimoni i la família, però pels mitjans de comunicació “el tema” era si els divorciats i tornats a casar o ajuntats podien confessar-se i combregar.

El Papa Francesc a la llum dels consells que hi donàrem els pares sinodals va publicar l'Exhortació Apostòlica *Amoris Laetitia*, de 19 de març de 2016. El document té 9 capítols. N'hi ha dos que són l'estrella del document: el 4rt “l'amor en el matrimoni”; i el 5è “l'amor que esdevé fecund”. El capítol 8è “Acompanyar, discernir i integrar la fragilitat humana” tracta de la major integració dels catòlics divorciats i tornats a casar a la comunitat cristiana. És el capítol menys important que el 4rt i el 5è, però ha estat el polèmic.

Acompanyar, discernir i integrar la fragilitat (capítol vuitè)

1. Actitud de misericòrdia envers totes les famílies

El capítol vuitè és un capítol delicat, i per a llegir-lo convé recordar el que ens diu el papa Francesc que «sovint la tasca de l'Església s'assembla a la d'un hospital de campanya»¹. El contingut d'aquest capítol constitueix una invitació a la misericòrdia i al discerniment pastoral respecte a situacions que no responen

---

¹ Núm. 291.

plenament a allò que el Senyor proposa. En divuit ocasions *Amoris laetitia*, en aquest capítol vuitè, parla d'aquestes actituds.

Considero interessants les dues distintes actituds que el Sant Pare afirma que han existit en tota la història de l'Església: marginar i reintegrar. Dues actituds, dos camins que són encara presents en el si del poble de Déu. Francesc afirma que «el camí de l'Església, des del concili de Jerusalem endavant, és sempre el camí de Jesús, el de la misericòrdia i de la integració... El camí de l'Església és el de no condemnar ningú per sempre i difondre la misericòrdia de Déu a totes les persones que la demanen amb cor sincer... Perquè la caritat veritable sempre és immerescuda, incondicional i gratuïta»². I el Papa ho aplica, a tots els cristians, en afirmar: «Ningú no pot ser condemnat per sempre, perquè aquesta no és la lògica de l'Evangelí. No em refereixo sols als divorciats en nova unió sinó a tots, en qualsevol circumstància en què es trobin»³.

2. Acompanyar i discernir per integrar més en la comunitat cristiana

En aquest capítol vuitè, *Amoris laetitia* reitera la necessitat d'aplicar aquella obligació que va formular Joan Pau II en la seva exhortació *Familiaris consortio*: «Els pastors, per amor a la veritat, estan obligats a discernir les situacions familiars»⁴. Així, en l'exhortació del papa Francesc es repeteix molt una paraula: discerniment.

Essent molt necessari el discerniment, tanmateix cal posar en relleu que una finalitat important de l'exhortació consisteix en la integració dels cristians – més en concret, dels divorciats i casats de nou o simplement ajuntats– en la comunitat cristiana. La major integració, és una finalitat, mentre que el discerniment és un mitjà necessari per a avançar en la mesura del possible en aquella integració.

Aquesta major integració en la comunitat cristiana inclou implícitament diverses formes possibles, arribant fins a la celebració del sagrament de la Penitència i de l'Eucaristia. Recordo molt bé que aquesta nova orientació en els treballs del Sínode dels Bisbes que consisteix en la *integració*, va arribar a l'assemblea sinodal a mitjan octubre del 2015. Vaig tenir el privilegi que, després del cafè i de camí cap a l'aula sinodal, parlant amb el Sant Pare em va dir que valia més parlar d'integració. Em vaig afanyar a preparar una proposta en aquest

---

² Núm. 296; *Relació final* 2015, 51.

³ Núm. 297.

⁴ Núm. 84.

sentit amb relació al contingut del número 85 del document final que estudiàvem en els grups lingüístics, i que fou aprovat al final de l'assemblea sinodal del 2015.

En el meu grup lingüístic tres membres havíem preparat una proposta nova en el sentit abans esmentat en el número 85 i de les tres propostes similars per decisió del grup tots tres junts en vam preparar una de sola, que fou aprovada pel grup i passà al document final. Aquesta proposta única parla de major integració d'aquests cristians en la comunitat eclesial i l'assemblea sinodal l'aprovà amb més dels dos terços de vots.

3. Discerniment pastoral en consciència i en el fur intern amb l'ajut d'un sacerdot

El significat del terme «discernir» en el llenguatge clàssic de la tradició espiritual és molt distint d'una simple anàlisi sociològica o psicològica de la realitat, ja que en el nostre cas hi ha implícita una clara referència a la voluntat de Déu, per a conèixer-la i complir-la en l'aquí i ara de la persona concreta que realitza aquest discerniment.

Qui estigui disposat a realitzar aquest discerniment personal i pastoral «ha de garantir les condicions necessàries d'humilitat, reserva, amor a l'Església i al seu ensenyament, en la recerca sincera de la voluntat de Déu»⁵.

Aquestes exigències «són fonamentals per a evitar el greu risc de missatges equivocats, com la idea que algun sacerdot pot concedir ràpidament “excepcions”, o que existeixen persones que poden obtenir privilegis sacramentals a canvi de favors»⁶.

L'Exhortació assenyala que aquest discerniment ha de fer-se amb un sacerdot. Els sacerdots tenen la missió d'acompanyar les persones interessades en el camí del discerniment d'acord amb l'ensenyament de l'Església i les orientacions del bisbe. En aquest procés serà útil fer un examen de consciència, a través de moments de reflexió i de penediment⁷. «La conversa amb el sacerdot, en el fur intern, contribueix a la formació d'un judici correcte sobre allò que obstaculitza la possibilitat d'una participació més plena en la vida de l'Església i sobre els passos que poden afavorir-la o fer-la créixer»⁸.

---

⁵ Núm. 300; *Relació final* 2015, 86.

⁶ *Ibid.*

⁷ Cf. núm. 300.

⁸ *Ibid.*

4. Doctrina moral de les circumstàncies atenuants i eximents aplicables als actes humans

Hi ha una raó molt important que exposa Francesc en *Amoris laetitia*, remetent a la consolidada doctrina de l'Església amb referència als condicionaments i a les circumstàncies atenuants i eximents que influeixen en la capacitat de decisió i la disminució o àdhuc anul·lació de la imputabilitat i responsabilitat. L'exhortació afirma que, respecte a aquests condicionaments, el *Catecisme de l'Església Catòlica* s'expressa d'una manera contundent establint: «La imputabilitat i la responsabilitat d'una acció poden quedar disminuïdes i àdhuc suprimides a causa de la ignorància, la inadvertència, la violència, el temor, els hàbits, els afectes desordenats i altres factors psíquics o socials»⁹. I Francesc conclou: «Per aquesta raó, un judici negatiu sobre una situació objectiva no implica un judici sobre la imputabilitat o la culpabilitat de la persona involucrada. En el context d'aquestes conviccions –continua dient el Papa–, considero molt adient el que volgueren sostenir molts Pares sinodals: “En determinades circumstàncies, les persones troben grans dificultats per a actuar de manera diversa”»¹⁰.

L'Exhortació dedueix que, «a causa dels condicionaments o factors atenuants, és possible que, enmig d'una situació objectiva de pecat –que no sigui subjectivament culpable o que no ho sigui de manera plena–, es pugui viure en gràcia de Déu, es pugui estimar, i també es pugui créixer en la vida de la gràcia i la caritat, rebent a tal fi l'ajuda de l'Església»¹¹. I l'exhortació diu en una nota al text que aquesta ajuda de l'Església en certs casos podria ser també l'ajuda dels sacraments¹².

Convé recordar el següent fragment de la *Summa Theologica*: «Tal com el mal és més ampli que el pecat, així el pecat és més ampli que la culpa... (per això) el bé i el mal comporten la noció de lloança o de culpa solament en les accions voluntàries, en què el mal, el pecat i la culpa són la mateixa cosa»¹³. Sobre la base de semblants premisses difícilment rebatibles, amb ple encert Francesc afirma en l'exhortació: «Per això, ja no és possible dir que tots els qui es troben en alguna situació així anomenada “irregular” viuen en una situació de pecat mortal, privats de la gràcia santificant»¹⁴.

---

⁹ Núm. 1735.

¹⁰ Núm. 302.

¹¹ Núm. 305.

¹² Cf. nota 351.

¹³ *Summa Theologica*, I-II, q.2, a.2.

¹⁴ Núm. 301.

5. Discerniment dels divorciats i tornats a casar civilment sobre el precedent matrimoni i sobre la nova unió

En el cas dels cristians divorciats i casats civilment *Amoris laetitia* explicita que el discerniment que s'haurà de realitzar haurà de reflexionar sobre dos continguts importants: el *precedent matrimoni* i la *nova unió*. Quant al matrimoni precedent, l'exhortació afirma que «els divorciats tornats a casar haurien de preguntar-se com s'han comportat amb els seus fills quan la unió conjugal va entrar en crisi; si hi hagué intents de reconciliació; com és la situació del cònjuge abandonat; quines conseqüències té la nova relació sobre la resta de la família i la comunitat dels fidels; quin exemple ofereix aquesta relació als joves que han de preparar-se al matrimoni»¹⁵.

Pel que fa a la nova unió, l'exhortació ofereix també una sèrie de preguntes o qüestions que han de considerar-se en aquell discerniment de què hem parlat abans. Així, s'assenyala el següent a tall d'exemple: «Existeix el cas d'una segona unió consolidada en el temps, amb nous fills, amb provada fidelitat, lliurament generós, compromís cristià, coneixement de la irregularitat de la seva situació i gran dificultat per a tornar enrere sense sentir en consciència que es cau en noves culpes»¹⁶. I més endavant el Papa afegeix: «També hi ha el cas dels qui han fet grans esforços per salvar el primer matrimoni i van sofrir un abandó injust, o el dels qui han contret una segona unió amb vista a l'educació dels fills, i a vegades estan subjectivament segurs en consciència que el precedent matrimoni, irreparablement destruït, no havia estat mai vàlid»¹⁷.

El discerniment fa referència directa a la consciència personal. *Amoris laetitia* dóna molta importància a la consciència de les persones. L'actuació de la consciència en el context d'un autèntic discerniment il·luminat pels ensenyaments de l'Església i les orientacions del bisbe diocesà, es fa necessària atès l'ensenyament de sant Tomàs d'Aquino. Aquest gran teòleg afirma que «fins i tot en els principis generals, com més s'afronten les coses particulars, tanta més indeterminació hi ha... Com més es baixa a les coses particulars, augmenta més la indeterminació. És veritat que les normes generals presenten un bé que mai no s'ha de desatendre ni descuidar, però en la seva formulació no poden abraçar absolutament totes les situacions particulars»¹⁸.

---

¹⁵ Núm. 300.

¹⁶ Núm. 298.

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ Núm. 299.

El discerniment que aquests cristians realitzaran amb un sacerdot en el fur intern els ajudarà a conèixer en consciència quina és la seva situació davant de Déu i si en el seu cas es dóna algun condicionament o circumstància atenuant o eximent. Si en alguna situació, després de realitzar aquell procés de discerniment, l'interessat amb l'ajuda d'un sacerdot, en consciència i davant de Déu, constata que es dóna alguna d'aquelles circumstàncies que fan que a la situació objectiva de pecat de la dita unió no li correspon imputabilitat subjectiva greu, en aquest cas es pot accedir als sacraments. És una aplicació de la doctrina moral tradicional de l'Església sobre les circumstàncies atenuants i eximents continguda en el *Catecisme de l'Església Catòlica*.

Podem afirmar que *Amoris laetitia* no admet als sacraments, i en concret a la Penitència i a l'Eucaristia, els divorciats i tornats a casar civilment. El Sant Pare en *Amoris laetitia* no parla de «categories», sinó de «persones» i és sota aquest aspecte que és necessari el procés de discerniment que configura una lògica distinta d'aquella de si es pot o no es pot.

El papa Francesc afirma que aquí no es dóna una novetat de la doctrina, sinó d'un desenvolupament coherent de la seva comprensió. En la constant tradició de la fe de l'Església, la immutabilitat de la fe i el desenvolupament del dogma no s'oposen pas¹⁹. Al contrari, segons una idea agradable al cardenal Newman, la conservació fidel dels principis immutables de la fe solament és possible desenvolupant-ne totes les virtualitats²⁰. El Sant Pare reitera en la seva exhortació, especialment en el capítol vuitè, la doctrina de l'Església sobre el matrimoni com «la unió entre un home i una dona, que es donen recíprocament en un amor exclusiu i en lliure fidelitat, es pertanyen fins a la mort i s'obren a la comunicació de la vida»²¹. Al mateix temps afegeix que, «per tal d'evitar qualsevol interpretació desviada, recordo que de cap manera l'Església no ha de renunciar a proposar l'ideal ple del matrimoni, el projecte de Déu en tota la seva grandesa... Comprendre les situacions excepcionals mai no implica amagar la llum de l'ideal més ple ni proposar menys del que Jesús ofereix a l'ésser humà»²². En l'exhortació es dóna una novetat en l'aplicació d'un principi moral tradicional en l'Església, contingut en el *Catecisme de l'Església Catòlica*, a aquest camp pastoral que ens ocupa.

---

¹⁹ El Cardenal Vallini afirma que el Papa Francesc desenvolupa el Magisteri precedent en la línia de l'hermenèutica de la continuïtat i de l'aprofundiment, i no de la discontinuïtat i de la ruptura. Vegi's: *Familiaris consortio*, 84; *Reconciliatio et poenitentia*, 34; Congregació per a la Doctrina de la Fe, *Carta als Bisbes de l'Església Catòlica respecte de la recepció de la comunió eucarística per part dels fidels divorciats i tornats a casar*; *Sacramentum caritatis*, 29, de Benet XVI; *Catecisme de l'Església Catòlica*, núm. 1646-1651 (Cf. *La letizia dell'amore...* art.cit., nota 20).

²⁰ Cf. Z. Alszeshy-M. Flick, *Lo sviluppo del dogma cattolico*, Brèscia 1992, 3ª ed., 139.

²¹ Núm. 292.

²² Núm. 307.

